

The relationship between poverty and young people not involved in education, skill training and employment in Iran

Shima Namazi Zavareh*

Master's degree, Department of Economic Development and Planning, Faculty of Economics, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

Farshad Momeni

Professor, Department of Economic Development and Planning, Faculty of Economics, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

Ali Asghar Salem

Associate Professor, Department of Theoretical Economics, Faculty of Economics, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

Abstract

In order to face the challenge of youth poverty, the main focus should be on facilitating the access of the NEET population to quality education and decent job opportunities. Considering that this group of people is a potential threat to the country's achievement of one of the most important goals of sustainable development, i.e. ending poverty through decent work and economic growth, and they turn the young population into a challenge and not an opportunity in the economy, Examining the impact they have on poverty and the impact they receive from poverty is very important. In this regard, the aim of this article is to investigate the simultaneous relationship between household poverty and demographic phenomenon in the urban and rural society of Iran in 2022. For this purpose, using the detailed data of urban and rural households' expenditure and income plan, the poverty line was first calculated based on the multidimensional poverty approach and poor households were identified. Then, the households that have demographic phenomena were also identified. The results of the estimation of the research model using the two-stage least squares method (2SLS) showed that in urban areas, population phenomenon and poverty both have a positive and significant effect on each other. Unlike in urban areas, the results of the estimation of the research model in rural areas indicated that the demographic phenomenon does not have a significant effect on household poverty, but on the other hand, household poverty has a positive and significant effect on it.

Keywords: Poverty, demographic phenomenon, participation, labor market

JEL Classification: I32, J11, R23

* Corresponding Author: Namazi351@yahoo.com

رابطه فقر و جوانان غیر درگیر در آموزش، مهارت آموزی و اشتغال در ایران

شیما نمازی زواره *

کارشناسی ارشد، گروه توسعه اقتصادی و برنامه ریزی، دانشکده اقتصاد، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

فرشاد مومنی

استاد، گروه توسعه اقتصادی و برنامه ریزی، دانشکده اقتصاد، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

علی اصغر سالم

دانشیار، گروه اقتصاد نظری، دانشکده اقتصاد، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

چکیده

موضوع فقر جوانان ارتباط مستقیمی با وضعیت بیکاری و محرومیت آنان از فرآیندهای تحصیلی، اشتغال و رشد فردی دارد. در نتیجه به منظور مقابله با چالش فقر جوانان، باید تمرکز اصلی بر تسهیل دسترسی پدیده جمعیتی NEET به آموزش با کیفیت و فرصت های شغلی شرافتمندانه قرار گیرد. با توجه به این که این گروه از افراد، تهدیدی بالقوه برای دستیابی کشور به یکی از مهم ترین اهداف توسعه پایدار یعنی پایان دادن به فقر از طریق کار شایسته و رشد اقتصادی بوده و جمعیت جوان را به جای فرصت به یک چالش در اقتصاد تبدیل می کنند، بررسی تاثیر که بر فقر می گذارند و تاثیری که از فقر می پذیرند از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. در همین راستا هدف مقاله حاضر بررسی رابطه همزمان میان فقر خانوار و پدیده جمعیتی در جامعه شهری و روستایی ایران در سال ۱۴۰۱ می باشد. بدین منظور با بهره گیری از ریزداده های طرح هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی نخست خط فقر بر پایه رویکرد فقر چندبعدی محاسبه و خانوارهای فقیر شناسایی شد. سپس خانوارهایی که دارای پدیده جمعیتی هستند نیز مشخص گردید. نتایج حاصل از برآورد الگوی پژوهش با استفاده از روش حداقل مربعات دو مرحله ای (2SLS) نشان داد که در مناطق شهری پدیده جمعیتی و فقر هر دو تاثیر مثبت و معناداری بر یکدیگر می گذارند. بر خلاف مناطق شهری نتایج حاصل از برآورد الگوی پژوهش در مناطق روستایی مشخص کرد که پدیده جمعیتی تاثیر معناداری بر فقر خانوار ندارد اما از سوی دیگر فقر خانوار تاثیر مثبت و معناداری بر آن می گذارد.

کلید واژه ها: فقر، پدیده جمعیتی، مشارکت، بازار کار

طبقه بندی JEL : R23 ,J11 ,I32

۱. مقدمه

به منظور بهره‌وری پایدار از بازار کار، گروه متمرکز و برجسته در میان جمعیت، جوانان می‌باشند. با این وجود، مشارکت آن‌ها در آموزش و اشتغال از ربع آخر قرن بیستم در همه کشورها رو به کاهش بوده است. برای مواجهه با این مسئله، سیاست‌های بازار کار که تاکنون عمدتاً بر بیکاری جوانان تمرکز داشته، در حال حاضر جوانانی را که درگیر آموزش، مهارت‌آموزی و اشتغال (NEET) نیستند، مورد توجه قرار داده است (Kocakaya, 2023). این مفهوم که یک پدیده جمعیتی است مختصر واژگان «Not in Employment, Education or Training» می‌باشد (Mascherini, 2018)، در نتیجه در ادامه مقاله هر کجا به پدیده جمعیتی اشاره شود منظور افرادی هستند که چهار ویژگی زیر را دارند:

(۱) در فاصله سنی ۱۵ تا ۲۹ سال هستند،

(۲) شاغل نیستند،

(۳) تحصیل نمی‌کنند و

(۴) در حال مهارت‌آموزی نیز نمی‌باشند.

با توجه به این که پدیده جمعیتی نه تنها به شرایط بیکاری، بلکه به وضعیتی اشاره دارد که افراد در هیچ فرایند آموزشی و مهارت‌آموزی رسمی و غیر رسمی وارد نمی‌شوند در نتیجه تحقیقات انجام شده در این زمینه نیز بیشتر موضوعی برای سیاست‌هایی است که هدف آن تحکیم رابطه بین بازار کار و آموزش است. در این چارچوب، اینکه چرا جوانان در این وضعیت قرار دارند و چه نوع تأثیرات درونی و بیرونی از قرار گرفتن در چنین شرایطی شکل می‌گیرد، باید بررسی شود (Kocakaya, 2023).

به طور کلی، علل و اثرات قرار گرفتن در وضعیت پدیده جمعیتی در هر کشور یا جمعیتی یکسان نیست اما بررسی ادبیات موجود، فقر را به عنوان عاملی برای تبدیل شدن به پدیده جمعیتی و همچنین به عنوان یکی از تأثیرات آن شناسایی می‌کند. در خصوص شناسایی تأثیر پدیده جمعیتی بر فقر، ادبیات نشان می‌دهد که می‌توان پدیده جمعیتی را به دو گروه گسترده با ویژگی‌ها و عوامل خطر بسیار متفاوت تقسیم کرد:

- پدیده جمعیتی آسیب‌پذیر: که در اشتغال، تحصیل یا آموزش نمی‌باشند و در معرض خطر به حاشیه رانده شدن هستند و اغلب نیز فاقد سرمایه اجتماعی، فرهنگی و انسانی می‌باشند.
- پدیده جمعیتی غیر آسیب‌پذیر: که در اشتغال، تحصیل و آموزش نیستند، اما از نظر سرمایه اجتماعی، فرهنگی و انسانی غنی می‌باشند و علیرغم اینکه پدیده جمعیتی هستند، خیلی کم در معرض خطر به حاشیه رانده شدن قرار دارند (Eurofound, 2012).

بررسی زیرگروه‌های مختلف حاکی از آن است که وضعیت پدیده جمعیتی در میان افراد آسیب‌پذیری که به صورت غیرارادی وارد این جمعیت می‌شوند، در واقع جوانانی که از پیشینه‌های اجتماعی-اقتصادی ضعیف‌تر خانوادگی، مسکن ضعیف و وضعیت بد اقتصادی برخوردار هستند بیشتر رخ می‌دهد (Salva-Mut, F., et al, 2017)، که این‌ها خود بر فقر و نابرابری اجتماعی-اقتصادی دلالت دارد (Papadakis, N., et al, 2020).

از سوی دیگر اگرچه پدیده جمعیتی ممکن است مفهومی فراگیر باشد که زیرگروه‌های متنوعی را در بر می‌گیرد، همه جوانانی که با این عنوان دسته‌بندی می‌شوند مجموعه‌ای از پیامدهای نامطلوب و شدیدی را برای فرد، جامعه و اقتصاد به اشتراک می‌گذارند (Eurofound, 2012). این پیامدها در دو سطح کلی اجتماعی و اقتصادی قابل بررسی می‌باشند:

- سطح اجتماعی: در سطح اجتماعی گذراندن زمان به عنوان پدیده جمعیتی ممکن است منجر به طیف گسترده‌ای از آسیب‌ها مانند نارضایتی، اشتغال ناامن در آینده، انزوا، انجام رفتارهای پرخطر و سلامت روانی و جسمی ناپایدار شود. علاوه بر این افراد در پدیده جمعیتی در مقایسه با هم‌متایان خود که خارج از این جمعیت می‌باشند، در معرض خطر بیگانگی سیاسی و اجتماعی بیشتری هستند و به طور چشم‌گیری سطح کمتری از علائق سیاسی، مشارکت سیاسی و اجتماعی و همچنین سطح پایین‌تری از اعتماد را دارند. در نتیجه ممکن است پایداری و ثبات جوامع مربوطه را به شدت تحت تاثیر قرار دهند (Eurofound, 2012).

- سطح اقتصادی: در سطح اقتصادی به علت این که پدیده جمعیتی سرمایه انسانی را از طریق کانال‌های رسمی آموزش، مهارت آموزی یا اشتغال درگیر نمی‌کنند بیشتر احتمال دارد که به طور منظم بیکار یا سطح ضعیفی از مشارکت در بازار کار را داشته باشند (Furlong, 2007). که این‌ها منجر به نتایج درآمدی منفی در آینده شده و افراد را مستعد فقر و محرومیت می‌کند.

در پرتو ادبیات فوق و همچنین با توجه به آمارهای رسمی که نشان می‌دهد به طور متوسط طی سال‌های ۱۳۹۹ - ۱۳۹۰، نزدیک به ۳۹ درصد جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال کشور، در فرآیند تولید اقتصاد و آموزش دانش و مهارت قرار نگرفته‌اند (وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۴۰۰) پژوهش حاضر قصد دارد، رابطه احتمالی بین پدیده جمعیتی و فقر را در خانوارهای شهری و روستایی ایران با استفاده از ریز داده‌های طرح هزینه و درآمد خانوارها در سال ۱۴۰۱ از طریق بهره‌گیری از روش حداقل مربعات دو مرحله‌ای (2SLS)¹ مورد بررسی قرار دهد.

بر این اساس در ادامه، مقاله به این صورت سازماندهی شده است که در بخش دوم و سوم به ترتیب ادبیات نظری پژوهش ارائه و مطالعات پیشین داخلی و خارجی مرور می‌شود. سپس در بخش چهارم روش پژوهش بیان خواهد شد. در بخش پنجم نیز، پردازش اولیه و توصیف داده‌ها انجام و در بخش پایانی نتایج پژوهش و پیشنهادها ارائه می‌شود.

¹ Two Stage Least Squares

۲. مبانی نظری

پدیده‌جمعی به جای اینکه یک مفهوم دارای مبانی قابل تعریف جامعه‌شناختی باشد، مفهومی می‌باشد که توسط تحلیل‌گرانی که از تصمیمات سیاستی پیروی می‌کنند (سیاست‌گذاران)، تعریف شده است در نتیجه نظریه‌پردازی در مورد اینکه چرا برخی از جوانان به پدیده‌جمعی تبدیل می‌شوند به یک چالش مبدل شده است. بدیهی است یک توضیح نظری واحد نمی‌تواند کافی باشد و برای پیش‌بینی اینکه چرا برخی از جوانان شغلی ندارند و همچنین در حال تحصیل یا مهارت‌آموزی نمی‌باشند، به تعداد بی‌شماری توضیحات در سطح خرد نیاز دارد. در واقع برای ارائه توضیحات نظری فعل و انفعالات و مکانیسم‌هایی که از طریق آن ویژگی‌های فردی و نهادی، پدیده‌جمعی را ایجاد و یا از آن جلوگیری می‌کنند باید بینش‌های نظری کلیدی از نظریه‌های مختلف اقتصاد کار و جامعه‌شناسی در نظر گرفته شود (Levels, M., et al, 2022). در بخش زیر به مهم‌ترین این نظریه‌ها اشاره خواهد شد:

۱.۲. نظریه سرمایه انسانی

بر اساس نظریه سرمایه انسانی دوران‌هایی که خارج از اشتغال، تحصیل یا آموزش سپری می‌شود، یا وقایع موقتی‌اند که ناشی از ناکارآمدی بازار کار هستند یا شکلی بی‌حدومرز از اوقات فراغت می‌باشند (Becker, 1965). در واقع در نظریه سرمایه انسانی، بهره‌وری صرفاً توسط مهارت‌هایی هدایت می‌شود که در بازار کار با دستمزد معینی به آن‌ها پاداش داده می‌شود. کارگرانی که در یک شغل مولد نیستند می‌توانند از طریق تجربه‌کاری، تحصیل یا آموزش، مهارت‌های خود را بهبود بخشند یا به شغلی منتقل شوند که بیشتر مطابق با سطح مهارت واقعی آن‌ها باشد. همچنین مقداری بیکاری اصطلاحاً نیز ممکن است وجود داشته باشد اما اگر بازارهای کار کارآمد عمل کنند، فقط موقتی است. یکی دیگر از توضیحات بالقوه برای پدیده‌جمعی که با نظریه سرمایه انسانی سازگار است، گذراندن مدتی به قصد اوقات فراغت می‌باشد. ایده کلی این است که افراد از مصرف محصولات و همچنین از گذراندن اوقات فراغت مطلوبیت به دست می‌آورند. اگر آن‌ها به اندازه کافی درآمد داشته باشند، ممکن است تصمیم بگیرند که بخشی از زمان خود را به اوقات فراغت اختصاص دهند. با این حال، مدل سرمایه انسانی پیش‌بینی نمی‌کند که آن‌ها تمام وقت خود را به اوقات فراغت اختصاص دهند. زیرا اگر وقت خود را صرف کار نکنند، عملاً درآمدی نخواهند داشت (Levels, M., et al, 2022).

۲.۲. نظریه تطبیق

نظریه تطبیق، تخصیص بازار کار را به عنوان فرآیندهای مطابقت دهنده بین افراد و مشاغل در نظر می‌گیرد (Kalleberg & Sorensen, 1979). در واقع این نظریه فرض می‌کند که جویندگان کار و کارفرمایان با توجه به اولویت‌ها،

فرصت‌ها و محدودیت‌های خود برای مطابقت بهینه در تلاش هستند. کارفرمایان، جویندگان کار را بر اساس ویژگی‌های مشهود با مشاغل مطابقت می‌دهند که نمایانگر میزان برخورداری داوطلبان از مهارت‌های مورد نیاز برای شغل مورد نظر و ویژگی‌های مطلوب (از جمله انگیزه کاری بالا، اطمینان پذیری و غیره) از نظر بهره‌وری است. بنابراین، جوانان با پایین‌ترین سطح از مهارت‌ها و مدارک تحصیلی معمولاً کمتر به مشاغل دسترسی پیدا می‌کنند و همچنین در صورت اشتغال احتمال بیشتری دارد که آن را از دست بدهند. این نشان می‌دهد که پدیده جمعیتی یک احتمال منطقی است یعنی کسانی که مهارت‌هایشان مورد تقاضا نیست، احتمال بیشتری دارد که تبدیل به پدیده جمعیتی شوند (Levels, M., et al, 2022).

۳.۲. نظریه تقسیم بندی

یکی دیگر از نظریه‌های بازار کار که به درک پدیده جمعیتی کمک می‌کند، نظریه تقسیم‌بندی است که فرض می‌کند بازارهای کار از نظر کیفیت شغلی، دستمزد، امنیت شغلی، تحرک شغلی یا فرصت‌های آموزشی همگن نمی‌باشند. در حالی که دورینگر و پیور^۲ (۱۹۷۱) تنها دو بخش بازار کار یعنی بازارهای کار داخلی با مشاغل خوب در مقابل بازارهای کار خارجی با مشاغل بد که از منظر متمایزی پیروی می‌کنند را شناسایی کردند، سایر نویسندگان بر یک بخش شغلی اضافی در نتیجه یک سیستم آموزش حرفه‌ای ساختاریافته تمرکز کردند (Lutz & Sengenberger, 1974). در کشورهایی که این سیستم‌ها (سیستم آموزش حرفه‌ای) نقش مهمی ایفا می‌کنند، ممکن است نرخ پدیده جمعیتی و وقوع و مدت‌زمان آن کمتر باشد. مثلاً در کشورهایی مانند آلمان یا تا حدودی هلند با بخش‌های شغلی تثبیت‌شده، خطرات پدیده جمعیتی برای کسانی که مدارک حرفه‌ای دارند باید به وضوح کمتر باشد زیرا آموزش حرفه‌ای در این کشورها هم مهارت‌های خاص صنعت و هم مهارت‌های قابل انتقال را برای افراد فراهم می‌کند و در نتیجه می‌توانند از صلاحیت‌های خود برای ماندن در همان شرکت یا برای استخدام در یک شرکت دیگر استفاده کنند. در کشورهایی که فاقد چنین سیستم شکل‌گیری مهارت هستند، صلاحیت‌های حرفه‌ای در شرکت با تأکید بر مهارت‌های خاص شرکت به دست می‌آیند. شیوه‌های معمول مدیریت شرکت‌های بزرگ در ژاپن نیز نمونه‌های بارز چنین بازارهای کاری است. (Marsden, 1999).

۴.۲. نظریه درونی - بیرونی

هدف نظریه‌های درونی - بیرونی توضیح وجود بیکاری (غیرارادی) یا پدیده جمعیتی به وسیله تفاوت قدرت بین کارگران فعلی (درونی‌ها) و بیکاران (بیرونی‌ها) است. اساساً، درونی‌ها موقعیت چانه‌زنی بهتری با کارفرمایان دارند، زیرا شرکت‌ها قبلاً روی کارمندان خود سرمایه‌گذاری کرده‌اند و اخراج منجر به هزینه‌های مبادله می‌شود. در حالی که افراد خارجی

² Doeringer, P. & Piore, M.

معمولاً در این فرآیند نماینده‌ای ندارند (Lindbeck & Snower, 2001). درونی‌ها هزینه‌های مبادله را بر حسب افزایش دستمزد بالاتر از حد تعادل، کاهش می‌دهند که این ممکن است باعث بیکاری غیرارادی شود. وقتی به سیاست‌های اتحادیه‌های کارگری یا سوسیال دمکراتیک نگاه شود، می‌توان قدرت چانه‌زنی بالاتر درونی‌ها را مشاهده کرد (Rueda, 2005). منبع تفاوت بین افراد درونی و بیرونی، مهارت‌ها، صلاحیت‌ها و یا تجربه کاری است. بنابراین، افرادی که تحصیل را ترک کرده‌اند و افرادی که وارد بازار کار می‌شوند، به‌عنوان افراد بیرونی در نظر گرفته می‌شوند. سیستم‌های شکل‌گیری مهارت با تکیه بر صلاحیت‌های خاص شرکت‌ها یا بازارهای کار داخلی، فرار از پدیده جمعیتی را برای ترک‌کنندگان مدرسه در ابتدای کار دشوارتر می‌کند و همچنین با تکیه بر صلاحیت‌های خاص صنعت، مرز بین افراد درونی (کسانی که مدرک‌های حرفه‌ای دارند) و بیرونی (کسانی که مدرک‌های حرفه‌ای ندارند) را تغییر می‌دهند (Levels, M., et al, 2022).

۵.۲. نظریه علامت‌دهی

نظریه علامت‌دهی شانس استخدام را توسط برآورد ریسک کارفرمایان در یک موقعیت اطلاعات نامتقارن توضیح می‌دهد. علاقه اصلی آن‌ها اطمینان از بهره‌وری کارکنان جدید است که با استفاده از اطلاعات موجود یا علامت‌ها (گواهینامه‌ها، رزومه‌ها، منابع شغلی و غیره) برآورد می‌شود. طرفداران این نظریه ادعا می‌کنند که گواهینامه‌ها اطلاعاتی را در مورد بهره‌وری مورد انتظار ترک‌کنندگان تحصیل منتقل می‌کنند. بهره‌وری بالا برای گواهی پایان تحصیلات عالی یا مدارک حرفه‌ای در نظر گرفته می‌شود، در حالی که آن‌هایی که دارای مدارک تحصیلی پایین‌تر یا بدون مدرک هستند، بهره‌وری کمتری دارند. در این دیدگاه، سیستم آموزشی برای کشف بهره‌وری دانش‌آموزان برای کارفرمایان آینده طراحی شده است. تئوری علامت‌دهی می‌تواند خطرات فردی بالاتر تبدیل شدن به پدیده جمعیتی را برای کسانی که بدون مدرک تحصیلی یا فقط با مدارک پایین‌تر ترک تحصیل می‌کنند توضیح دهد. در کشورهایی با آموزش حرفه‌ای گسترده، ورودی‌های بازار کار بدون مدرک حرفه‌ای باید بیشتر در معرض خطر پدیده جمعیتی قرار بگیرند (Levels, M., et al, 2022).

۶.۲. نظریه جامع‌شناسی آموزش

در نهایت، نظریه جامعه‌شناسی آموزش نشان می‌دهد که مشارکت در تحصیلات و آموزش به شدت توسط پیشینه اقتصادی-اجتماعی خانواده، شرح حال مدرسه، تاریخچه مهاجرت و وضعیت سلامتی و نیز ساختارهای نهادی سیستم‌های آموزشی طبقه‌بندی شده است. نظریه‌های موجود برای این طبقه‌بندی‌ها بسیار متنوع است (Levels, M., et al, 2022).

مرور کلی توضیحات نظری بالا نشان می‌دهد که تبیین‌های متفاوتی در خصوص این که چرا جوانان به پدیده جمعیتی تبدیل می‌شوند، وجود دارد. برای درک چگونگی برخورد با این پیچیدگی‌های نظری استدلال مهم این است که این نظریه‌ها را نباید به عنوان توضیحات رقابتی برای اینکه چرا جوانان به پدیده جمعیتی تبدیل می‌شوند، در نظر گرفت. در واقع مطابق با ماهیت ناهمگون مفهوم پدیده جمعیتی، این نظریه‌ها تا حد زیادی مکمل هستند و انتظار بر این است که همگی تکه‌ای از پازل را توضیح می‌دهند و برای فهم این که چرا عدم پیشرفت تحصیلی، بزرگ شدن با والدینی با وضعیت اجتماعی-اقتصادی پایین یا زندگی در مسکن ضعیف و سطح درآمد کم از جمله دلایل اصلی خطرات پدیده جمعیتی هستند به همه آن‌ها نیاز است (Eurofound, 2012).

در خصوص تاثیر پدیده جمعیتی بر فقر نیز قابل ذکر است که بانک جهانی^۳ (۲۰۰۵) عوامل تعیین کننده فقر را در چهار رکن به شرح زیر طبقه‌بندی کرده است: (۱) ویژگی‌های منطقه‌ای، (۲) ویژگی‌های جامعه، (۳) ویژگی‌های خانوارها و (۴) ویژگی‌های فردی (عوامل مرتبط با سن، تحصیلات، وضعیت در بازار کار، سلامت و قومیت) (Jianu, 2019). پدیده جمعیتی که جمع دو حالت منفی متفاوت می‌باشد یعنی افرادی که شاغل نبوده و در حال تحصیل یا مهارت‌آموزی نیز نمی‌باشند در سطح فردی افراد را مستعد محرومیت اجتماعی و فقر می‌کند (Mussida & Sciulli, 2023).

۳. پیشینه پژوهش

کوجاکایا^۴ (۲۰۲۳)، در مطالعه‌ای در ترکیه رابطه بین فقر جوانان و پدیده جمعیتی را مورد بررسی قرار داد. شیوه انجام تحقیق کیفی بوده و از روش پژوهش اسنادی استفاده شد. نتایج حاصل نشان داد که ادبیات به شدت از همبستگی بین پدیده جمعیتی و فقر حمایت می‌کند. در این زمینه، فقر جوانان به طور مستقیم با جوانانی که یا بیکار هستند یا خارج از آموزش هستند و یا به طور فعال در فرآیندهای آموزشی و توسعه شرکت نمی‌کنند مرتبط است. همچنین بررسی‌ها نشان داد بر اساس داده‌های سال ۲۰۲۱، ۳۶/۶ درصد از جوانان گروه سنی ۱۵-۲۹ در معرض فقر یا طرد اجتماعی قرار دارند. به طور مشابه، هنگام بررسی آمار پدیده جمعیتی برای سال ۲۰۲۰، ۵،۷۰۰،۰۰۰ جوان در پدیده جمعیتی در گروه سنی ۱۵-۲۹ سال وجود داشت. از این تعداد، ۲۴/۷ درصد بیکار بودند در حالی که ۷۵/۳ درصد به طور فعال در نیروی کار مشارکت نداشتند.

موسیدا و اسکولی^۵ (۲۰۲۳)، یک مدل پروبیت دو حالتی پویا را برای بررسی رابطه احتمالی بین در معرض خطر فقر بودن و پدیده جمعیتی در ۲۱ کشور اروپایی با استفاده از داده‌های پانل اتحادیه اروپا برای دوره ۲۰۱۹-۲۰۱۶ اجرا کردند. آن‌ها در این مطالعه دو تعریف جایگزین از پدیده جمعیتی را در نظر گرفتند: یعنی افراد بیکار و غیرفعال و فقط افراد غیر

³ World Bank

⁴ Kocakaya

⁵ Mussida, C. & Sciulli, D.

فعال. نتایج حاصل از محاسبات نشان داد که هم فقیر بودن و هم پدیده جمعیتی با وابستگی واقعی و قابل توجه مشخص می‌شوند. همچنین یک چرخه باطل بین پدیده‌ها مشاهده شد، به ویژه در هنگام اتخاذ تعریفی که شامل افراد بیکار و غیرفعال می‌شود. این نشان‌دهنده نقش اصلی بیکاری در اثر مخرب پدیده جمعیتی بر فقر است.

کیس و همکاران^۶ (۲۰۲۱)، در پژوهشی با استفاده از داده‌های آخرین سرشماری برزیل، به بررسی محرک‌های زمینه‌ای پدیده جمعیتی و ارزیابی انتقادی پیامدهای گسترده‌تر برای سیاست‌گذاری در این زمینه پرداختند. نتایج، اهمیت محرک‌های ساختاری را در تبدیل شدن به پدیده جمعیتی تأیید می‌کند. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که میزان جوانان پدیده جمعیتی در ایالات برزیل با نابرابری اجتماعی و نرخ قتل برای جوانان ۱۸ تا ۲۴ سال مرتبط است. در مقابل، شاخص‌های فقر و تحصیلات خانوار با نسبت جوانان پدیده جمعیتی همبستگی معنی‌داری نداشت. این یافته‌ها نشان می‌دهد که در برزیل، نابرابری اجتماعی و جرم و جنایت ممکن است محرک‌های مهمی در به حاشیه رانده شدن جوانان باشد. به نظر می‌رسد رشد در ایالت‌هایی که نابرابری اجتماعی عمیق و جرم و جنایت در آن‌ها شایع است، بر چشم انداز مشارکت جوانان در آموزش، مهارت آموزی یا اشتغال تأثیر می‌گذارد.

سالوا-موت و همکاران^۷ (۲۰۱۷)، در مطالعه‌ای به بررسی ویژگی‌های جوانان ۲۵ تا ۲۹ ساله‌ای پرداختند که در اسپانیا نه شاغل هستند، نه تحصیل می‌کنند و نه در حال آموزش مهارت می‌باشند. آن‌ها جنبه‌های متفاوت این گروه را در مقایسه با افرادی که در کار، تحصیل یا آموزش هستند تجزیه تحلیل کردند. همچنین بر اساس در دسترس بودن و نگرش افراد نسبت به اشتغال سه زیر گروه را در پدیده جمعیتی شناسایی و مورد بررسی قرار دادند: جویندگان بیکار، غیرفعالان دلسرد و مراقبین. در این مطالعه روشی ترکیبی مورد استفاده قرار گرفت: یک دیدگاه کمی که امکان تجزیه و تحلیل آماری و رگرسیون را با استفاده از داده‌های حاصل از پرسشنامه به دست آورد و یک دیدگاه کیفی مبتنی بر مصاحبه که تمرکز بر ادراکات و فرآیندها را امکان‌پذیر ساخت. بررسی‌ها نشان داد که سطح تحصیلات پایین، مهاجر بودن و وضعیت بد اقتصادی از عوامل اصلی ورود افراد به زیر گروه جویندگان بیکار است. اما در زیر گروه غیرفعالان دلسرد سطح آموزشی پایین و اعتیاد به مواد مخدر به عنوان عوامل تعیین‌کننده برجسته شناخته شدند. داشتن سطح تحصیلات پایین، زن بودن، داشتن پدر و یا مادر با تحصیلات ضعیف، متاهل بودن و داشتن فرزندان نیز از عوامل اصلی ورود به زیر گروه مراقبین به شمار می‌آید. در مجموع نتایج حاکی از آن است که در سمت عرضه، سطح تحصیلات پایین عامل خطر مشترک برای سه زیر گروه پدیده جمعیتی است. از منظر تقاضا نیز، در خصوص اسپانیا باید بی‌ثباتی و تأثیر بزرگ بحران اقتصادی را به سرمایه‌گذاری کم در سیاست‌های اشتغال فعال و آموزش دوگانه و همچنین نرخ بالای بیکاری بزرگسالان اضافه کرد.

^۶ Kiss, L., et al.

^۷ Salva-Mut, F., et al.

امراز و ساویچ^۸ (۲۰۰۶)، با استفاده از داده‌های نظرسنجی طولی ملی جوانان در ایالات متحده، به بررسی اثرات بلندمدت بیکاری جوانان بر نتایج بعدی بازار کار پرداختند. آن‌ها بدین منظور از یک مدل نظری سرمایه‌گذاری پویا در سرمایه انسانی و تکنیک‌های نیمه پارامتریک برای کنترل درون‌زایی رفتارهای قبلی استفاده کردند. نتایج حاصل از محاسبات نشان داد که دوره بیکاری غیرارادی می‌تواند در کوتاه مدت منجر به سرمایه‌گذاری‌های نامناسب در سرمایه انسانی در میان جوانان شود. همچنین مشخص شد که تأثیر منفی بیکاری قبلی بر درآمد زیاد و پایدار است و در طول زمان به آرامی کاهش می‌یابد و بیکاری تجربه شده از ده سال قبل همچنان بر درآمد تأثیر منفی می‌گذارد. همچنین برآوردها نشان داد یک دوره بیکاری ۲۶ هفته‌ای تجربه شده در سن ۲۲ سالگی منجر به از دست دادن درآمد ۱۴۰۰ تا ۱۶۵۰ دلار در سن ۲۶ سالگی و از دست دادن بین ۱۰۵۰ تا ۱۱۵۰ دلار در ۳۰ سالگی می‌شود. این تأثیرات پایدار بیکاری که در سنین پایین‌تر تجربه می‌شود، نشان می‌دهد که بیکاری جوانان ممکن است یک پدیده گذرا نباشد.

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (۱۴۰۰)، در پژوهشی به بررسی جمعیت جوان آسیب‌پذیر (پدیده جمعیتی) و با هدف مشارکت مجدد آنان در فعالیت‌های اقتصادی پرداخت. بررسی‌های این مطالعه نشان می‌دهد ۳۸ درصد جمعیت جوان، غیرشاغل و غیرمحصل هستند و به نوعی در فرآیند تولید ملی هیچ نقشی ندارند. عمده غیرفعالان اقتصادی جوان را زنانی تشکیل می‌دهند که خانه‌دار هستند و مهم‌ترین دلیل عدم جستجوی کار زنان پدیده جمعیتی، مسئولیت‌های شخصی یا خانوادگی (۸۷/۴ درصد) عنوان شده است در حالی که برای مردان مهم‌ترین دلیل، به ترتیب دلسرد شدن از جست‌وجوی کار (۱۶/۹ درصد) و بیماری و ناتوانی جسمی (۱۱/۴ درصد) بوده است. بنابراین جوانان مرد کمتر در معرض پدیده جمعیتی قرار می‌گیرند. بررسی‌ها نشان داد در دهه اخیر، از کل افراد پدیده جمعیتی در اقتصاد ایران، به‌طور متوسط بیش از ۷۳/۸ درصد آن را زنان تشکیل می‌دهند. با افزایش سن، نرخ جمعیت در پدیده جمعیتی افزایش می‌یابد و با افزایش سطح تحصیلات، نرخ پدیده جمعیتی کاهش می‌یابد. بیشترین نرخ مربوط به گروه بی‌سواد (کم‌سواد) است و مبین آن است که بی‌سواد (کم‌سواد) بودن به معنای نداشتن مهارت و تخصص بوده و به عنوان یک مانع مهم برای ورود به بازار کار است. علاوه بر این بررسی منطقه‌ای حاکی از آن است که هرچه استان به لحاظ توسعه یافتگی و اشتغال‌زایی، برخوردار باشد نسبت پدیده جمعیتی آن کمتر خواهد بود. لذا بهبود زیرساخت‌ها و افزایش فرصت‌های شغلی جدید برای جوانان و توسعه کسب و کار می‌تواند زمینه کاهش این نرخ را در مناطق فراهم سازد.

جعفر هزارجریبی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی به ارائه تعریف مفهوم پدیده جمعیتی و زیرگروه‌های آن و بررسی مولفه‌های زمینه ساز آن در ایران پرداختند. شیوه انجام تحقیق کیفی بوده و از روش پژوهش اسنادی استفاده شده است. نتایج نشان داد که طبق مدل مفهومی تحقیق، پدیده جمعیتی به عوامل شخصی و ساختاری متعددی ارتباط می‌یابد که با یکدیگر روابط درونی دارند. همچنین یافته‌های تحقیق نشان داد که احتمال پدیده جمعیتی شدن زنان و ماندن طولانی

⁸ Mroz, T. & Savage, T.

مدت آن‌ها در این وضعیت خیلی بیشتر از مردان است. علاوه بر این از دیگر عوامل شخصی پیش‌بینی کننده پدیده جمعیتی شدن، محیط زندگی جوانان می‌باشد. به صورتی که زندگی در استان‌های محروم و پیرامونی و سپس زندگی در شهرهای بزرگ به عنوان مهاجر از عوامل مهم پدیده جمعیتی به حساب می‌آید.

در جمع‌بندی پیشینه پژوهش قابل ذکر است که با توجه به کمبود مطالعات صورت گرفته در جهان در زمینه رابطه همزمان میان فقر و پدیده جمعیتی و همچنین به علت وجود خلا پژوهشی موجود در ایران در خصوص رابطه‌ی بین این دو متغیر، پژوهش حاضر برای نخستین بار به بررسی رابطه همزمان میان فقر و پدیده جمعیتی در جامعه شهری و روستایی ایران می‌پردازد.

۴. روش پژوهش

همان‌طور که در قسمت‌های قبلی بدان اشاره شد هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه همزمان میان فقر و پدیده جمعیتی در خانوارهای شهری و روستایی ایران است. برای این منظور با بهره‌گیری از ریزداده‌های طرح هزینه و درآمد خانوارها در سال ۱۴۰۱، پس از تفکیک خانوارهای دارای پدیده جمعیتی از سایر خانوارها و همچنین شناسایی خانوارهای فقیر از غیرفقیر با استفاده از رویکرد فقر چندبعدی، وجود رابطه همزمان بین این دو متغیر برآورد می‌شود. برای انجام این کار از مدل معادلات همزمان استفاده می‌گردد.

در مدل معادلات همزمان یکی از فرضیه‌های اصلی مدل‌های سنتی که به تصادفی یا برون‌زا بودن متغیر توضیحی مربوط است، نقض می‌شود. در واقع یک متغیر درون‌زا تابعی از متغیر درون‌زای دیگر شده که خود نیز به معرفی معادله دیگری نیازمند است. بدین ترتیب به جای یک معادله، چند معادله (سیستم معادلات) وجود دارد که این وضعیت، موجب نقض فروض روش حداقل مربعات معمولی (OLS^۹) می‌شود. سیستم معادلات همزمان وقتی مورد استفاده قرار می‌گیرد که چند متغیر وابسته وجود دارد که بین آن‌ها وابستگی متقابل برقرار است. بنابراین بایستی چند معادله یا یک سیستم معادلات برای آن‌ها تعریف شود.

برای برآورد سیستم معادلات همزمان، روش‌های مختلفی وجود دارد. به طور کلی این روش‌ها به دو دسته روش‌های سیستمی و روش‌های تک معادله‌ای تقسیم می‌شوند. در روش‌های تک معادله‌ای هر یک از معادلات سیستم (معادلات همزمان) به طور تکی با توجه به تمامی قیدهای وضع شده بر آن معادله (از قبیل حذف برخی از متغیرها) و بدون توجه به تمامی قیدهای وضع شده بر دیگر معادلات سیستم برآورد می‌شود. در حالی که در روش‌های سیستمی، تمامی

^۹ Ordinary Least Squares

معادلات الگو به طور همزمان، با توجه به تمامی قیدهای وضع شده بر سایر معادلات، از لحاظ نداشتن برخی متغیرها برآورد می شود.

یکی از روش های مهم برای برآورد معادلات همزمان روش حداقل مربعات دو مرحله ای می باشد. در روش حداقل مربعات دو مرحله ای در مرحله اول، متغیر ابزاری روی متغیر مستقل رگرسیون می شود تا برآوردهای متغیر مستقل به دست آید بدین معنی که در این مرحله، متغیر جدیدی تحت عنوان مقادیر پیشبینی شده غیراستاندارد ایجاد می شود که در مرحله دوم به عنوان متغیر مستقل مورد استفاده قرار می گیرد. با این کار مقادیر پیشبینی شده غیراستاندارد با جزء خطا ناهمبسته شده و در واقع برونزا می شوند (Garson, 2013).

در پژوهش حاضر برای بررسی رابطه همزمان بین فقر و پدیده جمعیتی از سیستم معادلات زیر استفاده می گردد:

$$Y_{1t} = \alpha_1 + \beta_1 X_t + \gamma_1 Y_{2t} + u_{1t}$$

$$Y_{2t} = \alpha_2 + \beta_2 X_t + \gamma_2 Y_{1t} + u_{2t}$$

در اینجا Y_1 و Y_2 که متغیرهای وابسته و به ترتیب نشان دهنده فقر و پدیده جمعیتی هستند دارای رابطه دو طرفه می باشند و X نیز متغیر توضیحی است. ویژگی مهم سیستم معادلات فوق آن است که Y_1 و Y_2 علاوه بر این که متغیر وابسته هستند به عنوان متغیر توضیحی نیز ظاهر شده اند. این بدان معناست که Y_1 و Y_2 که به ترتیب تابعی از u_1 و u_2 هستند، متغیرهای تصادفی بوده که در نقش متغیر توضیحی ظاهر شده اند. از طرف دیگر، در معادله اول Y_2 تابعی از u_1 است. طبق معادله دوم، Y_2 تابعی از Y_1 است که Y_1 نیز به نوبه خود طبق معادله اول، تابعی از u_1 می باشد. لذا اگر u_1 تغییر کند، از طریق Y_1 موجب تغییر Y_2 خواهد شد.

در این مدل متغیرها به شرح زیر تعریف شده اند:

$$Mpi = \alpha_1 + \beta_{11} size + \beta_{12} expenditure + \beta_{13} age + \beta_{14} gender + \beta_{15} education + \beta_{16} child1 + \beta_{17} child2 + \beta_{18} commodity + \beta_{19} water + \gamma_{11} neet + \gamma_{12} wagejobs + \gamma_{13} selfemployed + u_1$$

$$Neet = \alpha_2 + \beta_{21} size + \beta_{22} age + \beta_{23} gender + \beta_{24} child1 + \beta_{25} child2 + \beta_{26} wagejobs + \beta_{27} selfemployed + \gamma_{21} mpi + \gamma_{22} heducation + \gamma_{23} expenditure + \gamma_{24} commodity + \gamma_{25} water + u_2$$

جدول ۱: متغیر های پژوهش

متغیر	تعریف	پایه آماری
فقر خانوار (mpi)	متغیری پیوسته است و برای اندازه گیری آن از شاخص فقر چندبعدي استفاده می شود.	این شاخص شامل سه بعد آموزش، سلامت و استانداردهای زندگی است و هر کدام از این ابعاد دارای معیارهایی هستند. در روش محاسبه این شاخص، از دو مرحله برای شناسایی افراد محروم استفاده می شود، در مرحله اول فقیر بودن یا نبودن خانوار در هر کدام از معیارها بر اساس آستانه محرومیت مربوط به آن معیار مشخص می شود. سپس به هر کدام از این معیارها وزن مشخصی اختصاص داده می شود. جمع وزن معیارها به صورت نرمال شده برابر با یک خواهد بود. سپس برای محاسبه نمره محرومیت مربوط به هر خانوار از جمع وزنی معیارهای فقر استفاده خواهد شد.
پدیده جمعیتی (neet)	متغیری پیوسته است و تعداد پدیده جمعیتی هر خانوار را نشان می دهد.	برای شناسایی پدیده جمعیتی در خانوار ایرانی از بخش یکم (خصوصیات اجتماعی اعضای خانوار) پرسشنامه هزینه درآمد خانوار استفاده شد. به این ترتیب که تعداد پدیده جمعیتی در هر خانوار بر اساس ۳ ویژگی (در فاصله سنی ۱۵ تا ۲۹ سال هستند، شاغل نیستند و تحصیل نمیکنند) مشخص گردید.
بعد خانوار (size)	متغیری پیوسته است و تعداد اعضای هر خانوار را نشان می دهد.	اطلاعات مربوط به بعد خانوار از قسمت یکم (خصوصیات اجتماعی اعضای خانوار) پرسشنامه هزینه و درآمد خانوار استخراج می شود.
درآمد (expenditure)	متغیری پیوسته است و برای اندازه گیری آن از شاخص هزینه ناخالص خانوار استفاده می شود.	برای اندازه گیری درآمد از شاخص هزینه ناخالص خانوار استفاده می شود. به این صورت که با مراجعه به قسمت سوم پرسش نامه ی هزینه و درآمد خانوار، تمام هزینه های ۱۳ بخش کالایی با هم جمع می شوند.
سن (age)	متغیری پیوسته است و سن سرپرست خانوار را نشان می دهد.	اطلاعات مربوط به سن از قسمت یکم (خصوصیات اجتماعی اعضای خانوار) پرسشنامه هزینه و درآمد خانوار استخراج می شود.
جنسیت (gender)	متغیری مجازی است، به این صورت که اگر سرپرست خانوار مرد باشد مقدار ۱ و در غیر این صورت صفر می گیرد.	اطلاعات مربوط به جنسیت از قسمت یکم (خصوصیات اجتماعی اعضای خانوار) پرسشنامه هزینه و درآمد خانوار استخراج می شود.
آموزش (education)	متغیری پیوسته است و تعداد سال های تحصیل سرپرست خانوار را نشان می دهد.	اطلاعات مربوط به آموزش از قسمت یکم (خصوصیات اجتماعی اعضای خانوار) پرسشنامه هزینه و درآمد خانوار استخراج می شود.

اطلاعات مربوط به کودکان ۰ تا ۳ سال از قسمت یکم (خصوصیات اجتماعی اعضای خانوار) پرسشنامه هزینه و درآمد خانوار استخراج می شود.	متغیری پیوسته است و تعداد کودکان صفر تا ۳ سال هر خانوار را نشان می دهد.	کودکان ۰ تا ۳ سال (child1)
اطلاعات مربوط به کودکان ۴ تا ۱۵ سال از قسمت یکم (خصوصیات اجتماعی اعضای خانوار) پرسشنامه هزینه و درآمد خانوار استخراج می شود.	متغیری پیوسته است و تعداد کودکان ۴ تا ۱۵ سال هر خانوار را نشان می دهد.	کودکان ۴ تا ۱۵ سال (child2)
اطلاعات مربوط به تملک کالاهای بادوام از قسمت دوم (مشخصات محل سکونت) پرسش نامه هزینه و درآمد خانوار استخراج می شود.	متغیری مجازی است، به این صورت که اگر خانوار حداکثر یکی از کالاهای یخچال، تلویزیون، تلفن، ماشین لباسشویی و وسیله نقلیه (اتومبیل یا موتور سیکلت) را در تملک داشته باشد، محروم در نظر گرفته شده و مقدار ۱ و در غیر این صورت صفر می گیرد.	تملك کالاهای بادوام (commodity)
اطلاعات مربوط به دسترسی خانوار به آب سالم از قسمت دوم (مشخصات محل سکونت) پرسشنامه هزینه و درآمد خانوار استخراج می شود.	متغیری مجازی است، به این صورت که اگر خانوار به آب لوله کشی دسترسی نداشته باشد، محروم در نظر گرفته شده و مقدار ۱ و در غیر این صورت صفر می گیرد.	دسترسی به آب لوله کشی (water)
اطلاعات مربوط به مشاغل مزد و حقوق بگیر خانوار از قسمت چهارم پرسشنامه هزینه و درآمد خانوار استخراج می شود.	متغیری پیوسته است و تعداد شاغلین مزد و حقوق بگیر هر خانوار را نشان می دهد.	مشاغل مزد و حقوق بگیر (wagejobs)
اطلاعات مربوط به مشاغل آزاد خانوار از قسمت چهارم پرسشنامه هزینه و درآمد خانوار استخراج می شود.	متغیری پیوسته است و تعداد افراد با مشاغل آزاد هر خانوار را نشان می دهد.	مشاغل آزاد (self employed)

منبع: یافته های پژوهش

همچنین در بخش زیر به منظور آشنایی بیشتر با متغیرهای به کار رفته در مدل، به بیان ویژگی های توصیفی این متغیرها پرداخته شده است. جدول (۲) و (۳) تعداد مشاهده، میانگین، انحراف معیار و مقادیر کمینه و بیشینه این متغیرها را به تفکیک خانوارهای شهری و روستایی نشان می دهد.

جدول ۲. آمار توصیفی متغیرهای مدل (خانوار شهری)

نام متغیر	تعداد مشاهده	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
-----------	--------------	---------	--------------	-------	--------

۰/۷۱۴۲	0	۰/۱۱۶۶	۰/۱۶۴۹	۱۹۵۶۷	فقرخانوار (فقر چند بعدی)
۵	0	۰/۵۰۴۴	۰/۲۴۹۵	۱۹۵۶۷	پدیده جمعیتی
۱۳	۱	۱/۳۵۹	۳/۳۰۸	۱۹۵۶۷	بعد خانوار
۷/۷۸e+۰۸	۲۳۷۷۶۶۷	۳/۰۴e+۰۷	۳/۳۸e+۰۷	۱۹۵۶۷	درآمد
۹۹	۱۷	۱۴/۶۶۱۰	۵۲/۱۸۲۰	۱۹۵۶۷	سن
۱	۰	۰/۳۶۲۱	۰/۸۴۴۷	۱۹۵۶۷	جنسیت
۲۲	۰	۵/۴۱۹۱	۸/۴۲۷۸	۱۹۵۶۷	آموزش
۳	۰	۰/۳۶۶۹	۰/۱۳۰۸	۱۹۵۶۷	کودکان ۰ تا ۳ سال
۸	۰	۰/۸۸۵۹	۰/۶۴۶۴	۱۹۵۶۷	کودکان ۴ تا ۱۵ سال
۱	۰	۰/۰۷۹۶	۰/۰۰۶۳	۱۹۵۶۷	تملك كالاهاى بادوام
۱	۰	۰/۰۵۴۸	۰/۰۰۳۰	۱۹۵۶۷	دسترسى به آب لوله كشى
۶	۰	۰/۶۷۸۴	۰/۵۹۲۲	۱۹۵۶۷	مشاغل مزد و حقوق بگير
۶	۰	۰/۵۱۷۷	۰/۲۳۸۳	۱۹۵۶۷	مشاغل آزاد

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۳. آمار توصیفی متغیر های مدل (خانوار روستایی)

بیشینه	کمینه	انحراف معیار	میانگین	تعداد مشاهده	نام متغیر
۰/۸۳۳۳	۰	۰/۱۱۲۵	۰/۲۱۱۳	۱۸۳۸۴	فقرخانوار (فقر چند بعدی)
۵	۰	۰/۵۳۸۲	۰/۲۷۱۱	۱۸۳۸۴	پدیده جمعیتی
۱۶	۱	۱/۵۲۶۲	۳/۳۵۸۵	۱۸۳۸۴	بعد خانوار
۱/۴۸e+۰۹	۱۰۰۹۵۳۲	۲/۲۲e+۰۷	۲/۲۱e+۰۷	۱۸۳۸۴	درآمد
۹۹	۱۷	۱۵/۳۰۸۱	۵۳/۸۹۵۷	۱۸۳۸۴	سن
۱	۰	۰/۳۷۶۰	۰/۸۲۹۵	۱۸۳۸۴	جنسیت
۲۲	۰	۴/۵۷۱۷	۵/۳۷۴۲	۱۸۳۸۴	آموزش
۳	۰	۰/۳۷۱۳	۰/۱۳۴۰	۱۸۳۸۴	کودکان ۰ تا ۳ سال
۸	۰	۰/۹۶۰۶	۰/۷۲۷۶	۱۸۳۸۴	کودکان ۴ تا ۱۵ سال
۱	۰	۰/۱۲۳۵	۰/۰۱۵۵	۱۸۳۸۴	تملك كالاهاى بادوام
۱	۰	۰/۰۱۵۰	۰/۰۲۳۲	۱۸۳۸۴	دسترسى به آب لوله كشى

۱۲	۰	۱/۰۳۲۹	۰/۵۰۶۲	۱۸۳۸۴	مشاغل مزد و حقوق بگیر
۱۲	۰	۰/۹۵۱۴	۰/۵۹۱۶	۱۸۳۸۴	مشاغل آزاد

منبع: یافته‌های پژوهش

۵. نتایج پژوهش

در جداول زیر نتایج حاصل از برآورد مدل با استفاده از روش حداقل مربعات دو مرحله‌ای و بر مبنای رویکرد فقر چندبعدی ارائه گردیده است:

خانوارهای شهری

جدول ۴: نتایج برآورد معادله اول به روش 2SLS

متغیر وابسته: فقر چندبعدی				
روش: حداقل مربعات دو مرحله‌ای (2SLS)				
نمونه: ۱۹۵۶۷ خانوار شهری ایران در سال ۱۴۰۱				
سطح معناداری	آماره t	خطای استاندارد	ضرایب	سایر متغیرها
۰/۰۰۰	۳/۵۶	۰/۰۰۷۰	۰/۰۲۵۱	پدیده جمعیتی
۰/۰۰۰	۴/۸۹	۰/۰۰۱۶	۰/۰۰۸۱	بعد خانوار
۰/۰۰۰	-۵۳/۶۷	۲/۴۶ e-۱۱	-۱/۳۲ e-۰۹	درآمد
۰/۰۰۰	-۳/۹۰	۰/۰۰۰۰	-۰/۰۰۰۳	سن
۰/۰۰۰	۱۰/۹۵	۰/۰۰۲۳	۰/۰۲۵۲	جنسیت
۰/۰۰۰	-۵۰/۰۸	۰/۰۰۰۱	-۰/۰۰۸۱	آموزش
۰/۷۲۰	-۰/۳۶	۰/۰۰۲۱	-۰/۰۰۰۷	کودکان ۰ تا ۳ سال
۰/۰۰۰	۳/۶۳	۰/۰۰۲۲	۰/۰۰۸۰	کودکان ۴ تا ۱۵ سال
۰/۰۰۰	۵/۵۰	۰/۰۰۸۴	۰/۰۴۶۲	عدم تملک کالاهای بادوام
۰/۰۰۰	۴/۵۴	۰/۰۱۲۰	۰/۰۵۴۸	عدم دسترسی به آب لوله کشی
۰/۰۰۰	۴۲/۰۵	۰/۰۰۵۶	۰/۲۳۷۲	عرض از مبدا

منبع: یافته‌های پژوهش

بعد از بررسی نتایج حاصل از برآورد معادله اول، در خصوص خانوارهای شهری یافته‌های زیر حاصل می‌شود به این ترتیب که:

- پدیده‌جمعی تأثیر مثبت و معناداری بر فقر خانوار دارد به نحوی که با افزایش یک واحد در پدیده‌جمعی، فقر خانوار به میزان ۰/۰۲۵۱ واحد افزایش می‌یابد. نتیجه مطالعه حاضر با نتایج مطالعات کوچاکایا (۲۰۲۳)، موسیدا و اسکولی (۲۰۲۳)، آک و همکاران^{۱۰} (۲۰۲۱)، جیانو^{۱۱} (۲۰۱۹)، لویکس و ولبرز^{۱۲} (۲۰۰۹)، امراز و ساوج (۲۰۰۶) و گرگ و تامینی^{۱۳} (۲۰۰۵) مطابقت دارد.
- بعد خانوار تأثیر مثبت و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که با افزایش یک واحدی بعد، فقر خانوار به میزان ۰/۰۰۸۱ واحد افزایش می‌یابد. نتایج مطالعات سالم و بیات (۲۰۱۸)، سالم و عرب یار محمدی (۱۳۹۷) و سینگال^{۱۴} (۲۰۱۶) نیز حاکی از تأثیر مثبت بعد خانوار بر فقر است.
- درآمد تأثیر منفی و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که با افزایش یک واحدی درآمد، فقر خانوار به میزان ۰۰۹-۱/۳۲ واحد کاهش می‌یابد. مطالعه امیلی و همکاران^{۱۵} (۲۰۲۱) هم نشان‌دهنده تأثیر منفی درآمد بر فقر خانوار می‌باشد.
- سن سرپرست خانوار تأثیر منفی و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که با افزایش یک واحدی سن، فقر خانوار به میزان ۰/۰۰۰۳ واحد کاهش می‌یابد. نتایج مطالعات دیویدسون و همکاران^{۱۶} (۲۰۲۳)، سالم و بیات (۲۰۱۸) و سالم و عرب یار محمدی (۱۳۹۷) نیز نشان‌دهنده تأثیر منفی وضعیت سن سرپرست خانوار بر فقر می‌باشد.
- جنسیت سرپرست خانوار تأثیر مثبت و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که اگر سرپرست خانوار مرد باشد، فقر خانوار به میزان ۰/۰۲۵۲ واحد افزایش می‌یابد. نتیجه مطالعه کانلاس^{۱۷} (۲۰۱۹) نیز بر تأثیر مثبت جنسیت سرپرست خانوار بر فقر دلالت دارد.
- آموزش سرپرست خانوار تأثیر منفی و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که با افزایش یک واحدی در سطح تحصیلات سرپرست خانوار، فقر خانوار به میزان ۰/۰۰۰۳ واحد کاهش می‌یابد. نتیجه مطالعه حاضر با نتایج مطالعات جووتی^{۱۸} (۲۰۲۰)، سالم و بیات (۲۰۱۸) و سالم و عرب یار محمدی (۱۳۹۷) مطابقت دارد.
- تعداد کودکان صفر تا ۳ سال تأثیر معناداری بر فقر خانوار ندارد. موسیدا و اسکولی (۲۰۲۲) نیز در مطالعه خود به این نتیجه دست یافتند.

¹⁰ Ak, Y., et al.

¹¹ Jianu, I.

¹² Luijkx, R. & Wolbers, M.

¹³ Gregg, P. & Tominey, E.

¹⁴ Singhal, Y.

¹⁵ Emily, A., et al..

¹⁶ Davidson, P., et al.

¹⁷ Canelas. C.

¹⁸ Giovetti, O.

- تعداد کودکان ۴ تا ۱۵ سال تاثیر مثبت و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که به ازای یک واحد افزایش در تعداد کودکان زیر ۵ سال خانوار، فقر به میزان ۰/۰۰۸ واحد افزایش می‌یابد. نتیجه مطالعه موسیدا و اسکویلی (۲۰۲۳) نیز حاکی از تاثیر مثبت تعداد کودکان ۴ تا ۱۵ سال بر فقر است.
- عدم تملک کالاهایی بادوام تاثیر مثبت و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که به ازای یک واحد افزایش در این متغیر فقر خانوار به میزان ۰/۰۴۶۲ واحد افزایش می‌یابد. اروین و همکاران^{۱۹} (۲۰۱۸) نیز در مطالعه خود به بررسی تاثیر این متغیر بر فقر پرداخته است.
- عدم دسترسی به آب لوله‌کشی تاثیر مثبت و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که به ازای یک واحد افزایش در این متغیر فقر خانوار به میزان ۰/۰۵۴۸ واحد افزایش می‌یابد.

جدول ۵: نتایج برآورد معادله دوم به روش 2SLS

متغیر وابسته: پدیده جمعیتی				
روش: حداقل مربعات دو مرحله‌ای (2SLS)				
نمونه: ۱۹۵۶۷ خانوار شهری ایران در سال ۱۴۰۱				
سایر متغیرها	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
فقر چند بعدی	۰/۶۳۷۱	۰/۰۴۹۹	۱۲/۷۵	۰/۰۰۰
سن	-۰/۰۱۱۷	۰/۰۰۰۲	-۴۱/۹۲	۰/۰۰۰
جنسیت	-۰/۱۴۰۵	۰/۰۰۹۸	-۱۴/۳۴	۰/۰۰۰
بعد خانوار	۰/۲۳۹۵	۰/۰۰۳۸	۶۲/۶۸	۰/۰۰۰
کودکان ۰ تا ۳ سال	-۰/۱۴۸۷	۰/۰۰۹۶	-۱۵/۴۵	۰/۰۰۰
کودکان ۴ تا ۱۵ سال	-۰/۳۰۲۱	۰/۰۰۵۱	-۵۸/۱۵	۰/۰۰۰
مشاغل مزد و حقوق بگیر	-۰/۱۶۹۵	۰/۰۰۵۹	-۲۸/۴۸	۰/۰۰۰
مشاغل آزاد	-۰/۱۱۶۷	۰/۰۰۷۰	-۱۶/۴۷	۰/۰۰۰
عرض از مبدا	۰/۴۲۹۲	۰/۰۱۹۷	۲۱/۷۴	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

همان طور که مشاهده می‌شود نتایج حاصل از برآورد معادله دوم در خصوص خانوارهای شهری حاکی از آن است که:

- فقر خانوار تاثیر مثبت و معناداری بر پدیده جمعیتی دارد به طوری که با افزایش یک واحدی در فقر خانوار، پدیده جمعیتی به میزان ۰/۶۳۷۱ واحد افزایش می‌یابد. نتیجه مطالعه حاضر با نتایج مطالعات کوچاکایا (۲۰۲۳)،

¹⁹ Ervin, P., et al.

موسیدا و اسکیولی (۲۰۲۳)، آک و همکاران (۲۰۲۱)، روئسگانیتو و همکاران^{۲۰} (۲۰۱۸) و کابرا^{۲۱} (۲۰۱۸) مطابقت دارد.

- سن سرپرست خانوار تاثیر منفی و معناداری بر پدیده جمعیتی دارد به طوری که با افزایش یک واحد سن، پدیده جمعیتی به میزان ۰/۰۱۱۷ واحد کاهش می‌یابد. موسیدا و اسکیولی (۲۰۲۲) نیز در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که سن سرپرست خانوار تاثیر منفی بر پدیده جمعیتی می‌گذارد.
- جنسیت سرپرست خانوار تاثیر منفی و معناداری بر پدیده جمعیتی دارد به طوری که اگر سرپرست خانوار مرد باشد، پدیده جمعیتی به میزان ۰/۱۴۰۵ واحد کاهش می‌یابد. نتایج مطالعات موسیدا و اسکیولی (۲۰۲۳) و UCW^{۲۲} (۲۰۱۳) نیز حاکی از تاثیر منفی جنسیت بر پدیده جمعیتی است.
- بعد خانوار تاثیر مثبت و معناداری بر پدیده جمعیتی دارد به طوری که با افزایش یک واحدی در بعد خانوار، پدیده جمعیتی به میزان ۰/۲۳۹۵ واحد افزایش می‌یابد. نتایج مطالعات اولزیسورن^{۲۳} (۲۰۱۸)، رانزنی و روزاتی^{۲۴} (۲۰۱۳) و UCW (۲۰۱۳) نیز نشان دهنده تاثیر مثبت بعد خانوار بر پدیده جمعیتی می‌باشد.
- تعداد کودکان صفر تا ۳ سال تاثیر منفی و معناداری بر پدیده جمعیتی دارد به طوری که با افزایش در تعداد کودکان صفر تا ۳ سال خانوار، فقر به میزان ۰/۱۴۸۷ واحد کاهش می‌یابد.
- تعداد کودکان ۴ تا ۱۵ سال تاثیر منفی و معناداری بر پدیده جمعیتی دارد به طوری که با افزایش یک واحدی در تعداد کودکان ۴ تا ۱۵ سال خانوار، پدیده جمعیتی به میزان ۰/۳۰۲۱ واحد کاهش می‌یابد. نتیجه مطالعه حاضر با مطالعه UCW (۲۰۱۳) مطابقت دارد.
- افراد با مشاغل مزد و حقوق‌بگیر، تاثیر منفی و معناداری بر پدیده جمعیتی دارند به طوری که با افزایش یک واحدی در تعداد افراد با مشاغل مزد و حقوق‌بگیر، پدیده جمعیتی به میزان ۰/۱۶۹۵ واحد کاهش می‌یابد. نتیجه مطالعه موسیدا و اسکیولی (۲۰۲۳) نیز حاکی از تاثیر منفی مشاغل مزد و حقوق‌بگیر بر پدیده جمعیتی است.
- افراد با مشاغل آزاد، تاثیر منفی و معناداری بر پدیده جمعیتی دارند به طوری که با افزایش یک واحد در تعداد افراد با مشاغل آزاد، پدیده جمعیتی به میزان ۰/۱۱۶۷ واحد کاهش می‌یابد. نتیجه مطالعه موسیدا و اسکیولی (۲۰۲۳) نیز نشان دهنده تاثیر منفی مشاغل آزاد بر پدیده جمعیتی است.

خانوارهای روستایی

²⁰ Ruesga-Benito, S., et al.

²¹ Cabral, F.

²² Understanding Children's Work

²³ Ulziisuren, E.

²⁴ Ranzani, M. & Rosati, F.

جدول ۶: نتایج برآورد معادله اول به روش 2SLS

متغیر وابسته: فقر چندبعدی				
روش: حداقل مربعات دو مرحله‌ای (2SLS)				
نمونه: ۱۸۳۸۴ خانوار روستایی ایران در سال ۱۴۰۱				
سطح معناداری	آماره t	خطای استاندارد	ضرایب	سایر متغیرها
۰/۰۹۵	-۰/۵۳	۰/۰۰۸۵	-۰/۰۰۴۵	پدیده جمعیتی
۰/۰۰۰	۶/۷۴	۰/۰۰۲۲	۰/۰۱۴۹	بعد خانوار
۰/۰۰۰	-۴۲/۵۷	-۳/۵۳ e-۱۱	-۱/۵۰ e-۰۹	درآمد
۰/۰۰۰	-۱۱/۶۹	۰/۰۰۰۱	-۰/۰۰۱۲	سن
۰/۰۰۰	۹/۷۹	۰/۰۰۲۶	۰/۰۲۵۷	جنسیت
۰/۰۰۰	-۲۸/۸۰	۰/۰۰۰۲	-۰/۰۰۶۲	آموزش
۰/۰۰۰	-۵/۷۱	۰/۰۰۲۵	-۰/۰۱۴۶	کودکان ۰ تا ۳ سال
۰/۳۸۳	-۰/۸۷	۰/۰۰۲۷	-۰/۰۰۲۳	کودکان ۴ تا ۱۵ سال
۰/۰۰۰	۷/۶۷	۰/۰۰۶۰	۰/۰۴۶۴	تملك كالای بادوام
۰/۰۰۰	۱۶/۸۶	۰/۰۰۴۸	۰/۰۸۲۱	آب لوله کشی
۰/۰۰۰	۴۴/۵۶	۰/۰۰۶۲	۰/۲۷۷۲	عرض از مبدا

منبع: یافته‌های پژوهش

پس از بررسی نتایج حاصل از برآورد معادله اول، در خصوص خانوارهای روستایی یافته‌های زیر حاصل می‌شود به این ترتیب که:

- پدیده جمعیتی تاثیر معناداری بر فقر خانوار ندارد. نتیجه مطالعه حاضر با مطالعه کیس و همکاران (۲۰۲۱) مطابقت دارد. بررسی‌ها نشان می‌دهد جوانان در مناطق روستایی از تحصیلات پایین تری برخوردار هستند اما با این وجود شانس آن‌ها برای اشتغال به دلیل اشتغال معیشتی در بخش کشاورزی بالاتر است. طبق گزارش بانک جهانی (۲۰۱۹)، تا سن ۱۹ سالگی اکثر مردان روستایی مدرسه را رها می‌کنند و به مدت یک سال غیرفعال می‌شوند تا پس از آن شغلی پیدا کنند و تعداد کمی غیر فعال باقی خواهند ماند. در واقع پس از این سن نرخ پدیده جمعیتی در میان مردان روستایی کاهش قابل توجهی را تجربه می‌کند. در نتیجه با توجه به این که پدیده جمعیتی در مناطق روستایی اکثرا کوتاه مدت است، نمی‌تواند بر فقر آن‌ها تاثیر چندانی داشته باشد.
- بعد خانوار تاثیر مثبت و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که با افزایش یک واحدی بعد، فقر خانوار به میزان ۰/۰۱۴۹ واحد افزایش می‌یابد. نتایج مطالعات سالم و بیات (۲۰۱۸)، سالم و عرب یار محمدی (۱۳۹۷) و سینگال (۲۰۱۶) نیز حاکی از تاثیر مثبت بعد خانوار بر فقر است.

- درآمد تاثیر منفی و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که با افزایش یک واحدی درآمد، فقر خانوار به میزان $e^{-0.9} / 1.5$ واحد کاهش می‌یابد. مطالعه امیلی و همکاران (۲۰۲۱) هم نشان دهنده تاثیر منفی درآمد بر فقر خانوار می‌باشد.
- سن سرپرست خانوار تاثیر منفی و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که با افزایش یک واحدی سن، فقر خانوار به میزان 0.012 واحد کاهش می‌یابد. نتایج مطالعات (۲۰۱۹)، سالم و بیات (۲۰۱۸) و سالم و عرب یار محمدی (۱۳۹۷) نیز نشان دهنده تاثیر منفی وضعیت سن سرپرست خانوار بر فقر می‌باشد.
- جنسیت سرپرست خانوار تاثیر مثبت و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که اگر سرپرست خانوار مرد باشد، فقر خانوار به میزان 0.257 واحد افزایش می‌یابد. نتیجه مطالعه کانلاس (۲۰۱۹) نیز بر تاثیر مثبت جنسیت سرپرست خانوار بر فقر دلالت دارد.
- آموزش سرپرست خانوار تاثیر منفی و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که با افزایش یک واحدی در سطح تحصیلات سرپرست خانوار، فقر خانوار به میزان 0.062 واحد کاهش می‌یابد. نتیجه مطالعه حاضر با نتایج مطالعات جووتی (۲۰۲۰)، سالم و بیات (۲۰۱۸) و سالم و عرب یار محمدی (۱۳۹۷) مطابقت دارد.
- تعداد کودکان صفر تا ۳ سال تاثیر منفی و معناداری بر فقر خانوار دارد. به طوری که با افزایش در تعداد کودکان صفر تا ۳ سال، فقر خانوار به میزان 0.146 واحد کاهش می‌یابد.
- تعداد کودکان ۴ تا ۱۵ سال تاثیر معناداری بر فقر خانوار ندارد.
- عدم تملک کالاهای بادوام تاثیر مثبت و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که به ازای یک واحد افزایش در این متغیر فقر خانوار به میزان 0.464 واحد افزایش می‌یابد. اروین (۲۰۱۷) نیز در مطالعه خود به بررسی تاثیر این متغیر بر فقر پرداخته است.
- عدم دسترسی به آب لوله‌کشی تاثیر مثبت و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که به ازای یک واحد افزایش در این متغیر فقر خانوار به میزان 0.821 واحد افزایش می‌یابد. نتیجه این مطالعه با مطالعه صورت گرفته توسط بانک توسعه آسیا^{۲۵} (۲۰۰۶) مطابقت دارد.

جدول ۷: نتایج برآورد معادله دوم به روش 2SLS

متغیر وابسته: پدیده جمعیتی				
روش: حداقل مربعات دو مرحله‌ای (2SLS)				
نمونه: ۱۸۳۸۴ خانوار روستایی ایران در سال ۱۴۰۱				
سایر متغیرها	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معنی‌داری
فقر چند بعدی	۰/۷۹۸۷	۰/۰۷۴۷	۱۰/۶۸	۰/۰۰۰
سن	-۰/۰۰۸۸	۰/۰۰۰۲	-۳۰/۸۳	۰/۰۰۰

۰/۰۰۰	-۱۴/۷۹	۰/۰۱۰۳	-۰/۱۵۳۴	جنسیت
۰/۰۰۰	۶۵/۹۱	۰/۰۰۳۹	۰/۲۵۸۹	بعد خانوار
۰/۰۰۰	-۱۷/۱۳	۰/۰۱۰۲	-۰/۱۷۶۱	کودکان ۰ تا ۳ سال
۰/۰۰۰	-۵۷/۰۴	۰/۰۰۵۵	-۰/۳۱۴۰	کودکان ۴ تا ۱۵ سال
۰/۰۰۰	-۱۵/۰۸	۰/۰۰۵۵	-۰/۰۵۳۱	مشاغل مزد و حقوق‌بگیر
۰/۰۰۰	-۲۲/۰۵	۰/۰۰۳۸	-۰/۰۸۴۴	مشاغل آزاد
۰/۰۰۰	۶/۸۹	۰/۰۲۳۸	۰/۱۶۴۵	عرض از مبدا

منبع: یافته‌های پژوهش

همان طور که مشاهده می‌شود نتایج حاصل از برآورد معادله دوم در خصوص خانوارهای روستایی حاکی از آن است که:

- فقر خانوار تاثیر مثبت و معناداری بر پدیده‌جمعیتی دارد به طوری که با افزایش یک واحدی در فقر خانوار، پدیده‌جمعیتی به میزان ۰/۷۹۸۷ واحد افزایش می‌یابد. نتیجه مطالعه حاضر با نتایج مطالعات کوچاکایا (۲۰۲۳)، موسیدا و اسکولی (۲۰۲۳)، آک و همکاران (۲۰۲۱)، روئسگا-بنیتو و همکاران (۲۰۱۸) و کابرال (۲۰۱۸) مطابقت دارد.
- سن سرپرست خانوار تاثیر منفی و معناداری بر پدیده‌جمعیتی دارد به طوری که با افزایش یک واحدی سن، پدیده‌جمعیتی به میزان ۰/۰۰۸۸ واحد کاهش می‌یابد. موسیدا و اسکولی (۲۰۲۲) نیز در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که سن سرپرست خانوار تاثیر منفی بر پدیده‌جمعیتی می‌گذارد.
- جنسیت سرپرست خانوار تاثیر منفی و معناداری بر پدیده‌جمعیتی دارد به طوری که اگر سرپرست خانوار مرد باشد، پدیده‌جمعیتی به میزان ۰/۱۵۳۴ واحد کاهش می‌یابد. نتایج مطالعات موسیدا و اسکولی (۲۰۲۳) و UCW (۲۰۱۳) نیز حاکی از تاثیر منفی جنسیت بر پدیده‌جمعیتی است.
- بعد خانوار تاثیر مثبت و معناداری بر پدیده‌جمعیتی افراد دارد به طوری که با افزایش یک واحدی در بعدخانوار، پدیده‌جمعیتی به میزان ۰/۲۵۸۹ واحد افزایش می‌یابد. نتایج مطالعات اولزیسورن (۲۰۱۸)، رانزنی و روزاتی (۲۰۱۳) و UCW (۲۰۱۳) نیز نشان دهنده تاثیر مثبت بعد خانوار بر پدیده‌جمعیتی می‌باشد.
- تعداد کودکان صفر تا ۳ سال تاثیر منفی و معناداری بر پدیده‌جمعیتی دارد به طوری که با افزایش یک واحدی در تعداد کودکان صفر تا ۳ سال خانوار، فقر به میزان ۰/۱۷۶۱ واحد کاهش می‌یابد.
- تعداد کودکان ۴ تا ۱۵ سال تاثیر منفی و معناداری بر پدیده‌جمعیتی دارد به طوری که با افزایش یک واحدی در تعداد کودکان ۴ تا ۱۵ سال خانوار، پدیده‌جمعیتی به میزان ۰/۳۱۴ واحد کاهش می‌یابد. نتیجه مطالعه حاضر با مطالعه UCW (۲۰۱۳) مطابقت دارد.

- افراد با مشاغل مزد و حقوق‌بگیر، تاثیر منفی و معناداری بر پدیده‌جمعی دارند به طوری که با افزایش یک واحدی در تعداد افراد با مشاغل مزد و حقوق‌بگیر، پدیده‌جمعی به میزان ۰/۰۵۳۱ واحد کاهش می‌یابد. نتیجه مطالعه موسیدا و اسکولی (۲۰۲۳) نیز حاکی از تاثیر منفی مشاغل مزد و حقوق‌بگیر بر پدیده‌جمعی است.
- افراد با مشاغل آزاد، تاثیر منفی و معناداری بر پدیده‌جمعی دارند به طوری که با افزایش یک واحدی در تعداد افراد با مشاغل آزاد، پدیده‌جمعی به میزان ۰/۰۸۴۴ واحد کاهش می‌یابد. نتیجه مطالعه موسیدا و اسکولی (۲۰۲۳) نیز نشان دهنده تاثیر منفی مشاغل آزاد بر پدیده‌جمعی است.

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهادات

اصطلاح پدیده‌جمعی یعنی جوانانی که در اشتغال، تحصیل یا آموزش مهارت نمی‌باشند مدتی است توجه دنیا و به ویژه آژانس‌های بین‌المللی را که تلاش می‌کنند به مسائل مربوط به اهداف هزاره و سپس توسعه پایدار در ارتباط با توانمندسازی جوانان و رفع فقر بپردازند به خود جلب کرده است. این پدیده مهم است زیرا واجد یک سری از فرصت‌ها و یک سری از تهدیدها می‌باشد. از منظر فرصت‌ها قابل ذکر است که این گروه از افراد به صورت بالقوه جمعی پر انرژی و توانمند بوده و در صورت فراهم شدن بسترهای مناسب، می‌توان از انرژی و توانمندی آن‌ها در جهت سازندگی کشور استفاده کرد. از منظر تهدیدها هم باید بیان کرد که اگر این گروه به درستی مدیریت و سازماندهی نشوند، فشار سنگینی را بر خود فرد و خانوارها تحمیل کرده و زمینه بزهکاری و آسیب‌های اجتماعی را فراهم می‌آورند. همچنین در مرتبه بعدی در سطح ملی نیز یک محرومیت سیاسی-اجتماعی-اقتصادی بوده و می‌تواند به عنوان یک تهدید امنیتی محسوب شوند و هزینه‌های غیر عادی را بر جامعه تحمیل نمایند.

در مجموع می‌توان گفت بررسی پدیده‌جمعی و شناسایی عوامل موثر بر آن و پیامدهای ناشی از آن از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. در این زمینه یک نکته مهم آن است که پیامدهای پدیده‌جمعی با عواملی که احتمال پدیده‌جمعی را بیشتر می‌کنند همپوشانی دارند (Newton & Buzzeo, 2015) و در این میان موضوع فقر جوانان که یکی از پایدارترین مشکلات سیاست اجتماعی امروز است از مهم‌ترین این عوامل و پیامدها به شمار می‌آید. در واقع بررسی‌ها نشان می‌دهد که پدیده‌جمعی بیشتر در میان جوانانی رخ می‌دهد که با درآمدی زیر خط فقر زندگی می‌کنند و از سویی دیگر پدیده‌جمعی نیز افراد را مستعد محرومیت اجتماعی و فقر می‌کند.

با توجه به نرخ بالای پدیده‌جمعی و رشد فقر در ایران و تاثیر متقابلی که این دو می‌توانند بر یکدیگر بگذارند، پژوهش حاضر به بررسی رابطه فقر و پدیده‌جمعی در مناطق شهری و روستایی ایران با استفاده از ریز داده‌های طرح هزینه و درآمد خانوارها در سال ۱۴۰۱ پرداخته است. برای این منظور ابتدا با استفاده از رویکرد فقر چندبعدی خط فقر محاسبه و خانوارهای فقیر شناسایی شد و همچنین خانوارهایی که دارای پدیده‌جمعی هستند نیز مشخص گردید. در مرحله بعد روابط بین دو متغیر از طریق روش حداقل مربعات دو مرحله‌ای (2SLS) مورد واکاوی قرار گرفت. نتایج حاصل از

برآورد مدل نشان داد که در مناطق شهری پدیده جمعیتی تاثیر مثبت و معناداری بر فقر خانوار دارد به طوری که با افزایش یک واحدی در آن، فقر خانوار به میزان ۰/۰۲۵۱ واحد افزایش می‌یابد. همچنین متغیرهای بعد خانوار، جنسیت سرپرست خانوار، تعداد کودکان ۴ تا ۱۵ سال در خانوار، عدم تملک کالاهای بادوام و عدم دسترسی به آب لوله‌کشی تاثیر مثبت و معناداری بر فقر دارند در صورتی که درآمد سرپرست خانوار، سن سرپرست خانوار و آموزش سرپرست خانوار تاثیر منفی و معناداری بر این متغیر می‌گذارند. وجود کودکان صفر تا ۳ سال نیز تاثیر معناداری بر فقر ندارد. از سوی دیگر نتایج حاصل نشان داد که فقر خانوار هم تاثیر مثبت و معناداری بر پدیده جمعیتی در جامعه شهری ایران دارد به نحوی که با افزایش یک واحدی در فقر خانوار، پدیده جمعیتی به میزان ۰/۶۳۷۱ واحد افزایش می‌یابد. همچنین متغیرهای سن سرپرست خانوار، جنسیت سرپرست خانوار، تعداد کودکان صفر تا ۳ سال، تعداد کودکان ۴ تا ۱۵ سال، تعداد شاغلین مزد و حقوق‌بگیر و تعداد افراد با مشاغل آزاد در خانوار تاثیر منفی و معناداری بر پدیده جمعیتی دارند در صورتی که بعد خانوار تاثیر مثبت و معناداری بر این متغیر می‌گذارد. برخلاف مناطق شهری نتایج حاصل از برآورد الگوی پژوهش در مناطق روستایی حاکی از آن است که پدیده جمعیتی تاثیر معناداری بر فقر خانوار ندارد اما از سوی دیگر فقر خانوار تاثیر مثبت و معناداری بر پدیده جمعیتی می‌گذارد به این ترتیب که با افزایش یک واحدی در فقر خانوار، پدیده جمعیتی به میزان ۰/۷۹۸۷ واحد افزایش می‌یابد. همچنین متغیرهای بعد خانوار، جنسیت سرپرست خانوار، عدم تملک کالاهای بادوام و عدم دسترسی به آب لوله‌کشی تاثیر مثبت و معناداری بر فقر دارند در صورتی که درآمد سرپرست خانوار، سن سرپرست خانوار، آموزش سرپرست خانوار و تعداد کودکان صفر تا ۳ سال در خانوار تاثیر منفی و معناداری بر این متغیر می‌گذارند. تعداد کودکان ۴ تا ۱۵ سال در خانوار نیز تاثیر معناداری بر فقر ندارد. علاوه بر این مشاهده گردید که در مناطق روستایی ایران متغیرهای سن سرپرست خانوار، جنسیت سرپرست خانوار، تعداد کودکان صفر تا ۳ سال، تعداد کودکان ۴ تا ۱۵ سال، تعداد شاغلین مزد و حقوق‌بگیر و تعداد افراد با مشاغل آزاد در خانوار تاثیر منفی و معناداری بر پدیده جمعیتی دارند در صورتی که بعد خانوار تاثیر مثبت و معناداری بر این متغیر می‌گذارد.

بر خلاف اهمیت فراوان پدیده جمعیتی و ارتباط متقابلی که با مسئله فقر دارد و همچنین نرخ بالای هر دو متغیر در ایران، در سیاست‌گذاری‌های اجتماعی و اقتصادی کشور به طور خاص توجه چندانی به آن نشده و به ویژه در بخش تحقیقات اقتصادی، چندان مورد بحث و بررسی قرار نگرفته است. در نتیجه مهم‌ترین دستاورد این پژوهش حساس کردن نظام تصمیم‌گیری نسبت به مسئله مهم و سرنوشت ساز پدیده جمعیتی و تاکید بر این قضیه است که برای رفع معضل پدیده‌های مرتبط بایستی اقدامات و سیاست‌گذاری‌های مرتبطی نیز صورت گیرد. در مجموع می‌توان گفت با توجه به این که فقر به طور مستقیم با جوانانی که یا بیکار هستند یا خارج از تحصیل می‌باشند و یا به طور فعال در فرآیندهای آموزشی و توسعه شرکت نمی‌کنند مرتبط است، تسهیل انتقال افراد در پدیده جمعیتی به آموزش با کیفیت و اشتغال شرافتمندانه باید در هسته اصلی مبارزه با فقر جوانان قرار گیرد. بررسی محورهای مرکزی و برنامه‌های عملیاتی این مسئله، نشان می‌دهد که نهادها در ایران نتوانسته‌اند یک سیستم هماهنگ و روشن ایجاد کنند و دستیابی به اهداف ذکر شده در اسناد سیاستی

چالش برانگیز است. در این زمینه، استراتژی‌هایی که جوانان فقیر و وضعیت پدیده‌جمعیتی را هدف قرار می‌دهند باید حول محوری جامع شامل مدل‌های «دسترسی»، «شایستگی»، «آموزش» و «کاریابی» ساختارمند شوند. اساساً، برای یک استراتژی پایدار، نهادها باید یک مدل دسترسی مؤثر برای افراد جوان داشته باشند. علاوه بر این، برنامه درسی آموزش و پرورش باید در پرتو مهارت‌های قرن بیست و یکم، مشاغل آینده، و الزامات مهارتی بازار کار فعلی مورد بازنگری قرار گیرد که طراحی یک «مدل شایستگی» نوآورانه را ضروری می‌سازد. با این حال، این فرآیند باید توسط یک «مدل آموزشی» پشتیبانی شود که در آن کاربردهای عملی پس از آموزش تجربه می‌شوند و تضمین می‌کند که شایستگی‌ها پایدار هستند. در نهایت، ماژول تکمیلی استراتژی شامل فعالیت‌های «کاریابی» است که اشتغال‌زایی را تسهیل می‌کند.

پیشنهادها

بسیاری از کشورهای توسعه یافته از حدود دو دهه پیش سیاست‌های خاصی را برای رفع معضل پدیده‌جمعیتی تدوین کرده‌اند و ۳ مرحله زیر را پیشنهاد داده‌اند:

- شناسایی عوامل خطر یا دلایل آسیب‌پذیری
- شناسایی زیر گروه‌های پدیده‌جمعیتی
- تدوین اقدامات سیاستی هدفمند

همچنین برای مواجهه خردورزانه با این مسئله اقدامات سیاسی زیر پیشنهاد می‌گردد:
اقدامات پیشگیرانه: معمولاً با هدف جلوگیری از ترک زودهنگام مدرسه، ارائه روش‌های تدریس جایگزین و بدیع و بهبود کیفیت سیستم‌های آموزش (به ویژه آموزش حرفه‌ای) انجام می‌شود. به این ترتیب، اقدامات پیشگیرانه بیشتر متوجه دانش آموزان جوان در آموزش متوسطه (۱۸-۱۵ ساله) می‌گردد. در بسیاری از موارد، کشورها مشوق‌هایی مانند وعده‌های غذایی رایگان، کتاب‌های درسی و حمل و نقل مدرسه را ارائه می‌دهند.

اقدامات ادغام مجدد: شامل تمام اقداماتی است که هدف آن‌ها فراهم کردن امکان ورود مجدد جوانان به سیستم آموزشی (اغلب با آموزش عملی ترکیب می‌شود) یا تسهیل ورود آن‌ها به بازار کار است. اقداماتی مانند خدمات ردیابی برای شناسایی، حمایت و نظارت بر جوانان غیرفعال، فرصت‌های شانس دوم، فرصت‌های آموزش از راه دور و قانونی کردن یادگیری غیررسمی چندان گسترده نیست و بیشتر بر گروه‌های آسیب‌پذیر و محروم تمرکز می‌کنند. اما همچنین اکثر کشورها تلاش می‌کنند تا راهنمایی حرفه‌ای را بهبود بخشند، تطابق مهارت‌ها را افزایش و سیاست‌های فعال بازار کار را به نفع گروه‌های به حاشیه رانده تر هدف قرار دهند.

تدابیر جبران خسارت: اغلب به عنوان حمایت اجتماعی و اقدامات شمول طبقه‌بندی می‌شوند و گروه‌های محروم را هدف قرار می‌دهند که سخت‌ترین گروه برای ادغام مجدد در نظر گرفته می‌شوند. این اقدامات شامل حمایت مالی مستقیم از کارگران، کمک هزینه برای پوشش هزینه‌های زندگی در حین شرکت در فرصت‌های یادگیری خاص و مزایای مالی برای کارفرمایان برای استخدام رده‌های به ویژه محروم است.

ORCID

Shima Namazi Zavareh <http://orcid.org/0009-0004-2084-4785>

Farshad Momeni <http://orcid.org/0000-0002-9772-3971>

Ali Asghar Salem <http://orcid.org/0000-0003-1360-923X>

منابع

سالم، علی اصغر و عرب یارمحمدی، جواد. (۱۳۹۷). عوامل موثر بر فقر چندبعدی، رویکرد مدل‌های چندسطحی پنل. فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، ۲۶ (۸۷).

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی. (۱۴۰۰). جوانانی که دیده نمی‌شوند (NEET). معاونت توسعه کارآفرینی و اشتغال، دفتر سیاستگذاری و توسعه اشتغال.

هزار جریبی، جعفر و سبحانی، بهمن. (۱۳۹۷). بررسی NEET و مؤلفه‌های زمینه‌ساز آن در ایران. فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۹ (۳۵).

References

Ak, Y., Polat, K., Toktaş, D., & Şahin Söylemez, S. (2021). Neden ve Etki Boyutlarıyla Ne Eğitimde Ne İstihdamda Ne de Yetiştirmede (NEİY) Olan Gençler. *Istanbul University Press*, 2, 1-124, <https://doi.org/10.26650/B/SS46.2021.014.01>.

Bank, A. D. (2006). water and povery. *The Statesman's Yearbook*, 66-67, https://doi.org/10.1007/978-1-349-59541-9_92.

Becker, G.S. (1965). A theory of the allocation of time. *The Economic Journal*, 75(299), 493-517, <https://doi.org/10.2307/2228949>.

Becker, G.S. (1964). Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. *University of Chicago Press, Chicago*.

- Buzzeo, B. N. (2015). Overcoming poverty and increasing young people's participation. *Centre for Crime and Justice Studies*, doi: 10.1080/09627251.2015.1026219.
- Cabral, F. J. (2018). Key drivers of NEET phenomenon among youth people in Senegal. *Economics Bulletin*, 38(1), 248-261.
- Canelas, C. (2019). Informality and Poverty in Ecuador. *Small Business Economics*, 53(4), 3-4 <https://doi.org/10.1007/s11187-018-0102-9>.
- Davidson, P., Bradbury, B., & Wong, M. (2023). Poverty in Australia 2023: Who is affected. Poverty and Inequality Partnership Report, *Australian Council of Social Service and UNSW Sydney*, 1-80.
- Doeringer, P., & Piore, M. (1971). Internal labour markets and manpower analysis. 1-335.
- Douglas, R. & Quang, H.V. (1988). Limited Information Estimators And Exogeneity Tests For Simultaneous Probit Models. *Journal of Econometrics*, 39 (3), 347-366.
- Emily, A. S., Melissa, K., Frances, C. & Jessica, S. (2021). Income and Poverty in the United States: 2020. *U.S. Government Publishing Office*, 60-273.
- Ervin, P. A., Gayoso de Ervin, L., Molinas Vega, J. R., & Sacco, F. G. (2018). Multidimensional Poverty in Paraguay: Trends from 2000 to 2015. *In Social Indicators Research*, 140(3), <https://doi.org/10.1007/s11205-017-1795-x>.
- Eurofound (2012). NEETS, Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe, *Luxembourg: Publications Office of the European Union*, 1-171, doi:10.2806/41578.
- Furlong, A. (2007). The zone of precarity and discourses of vulnerability: NEET in the UK. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 381, 101-121.
- Garson, G. D. (2013). Two Stage Least Squares (Statistical Associates Blue Book Series 40) Kindle Edition. *Statistical Associates Publishers*, 1-48.
- Giovetti, O. (2020). How Does Education Affect Poverty? It Can Help End It. <https://www.concernusa.org/story/how-education-affects-poverty/>.
- Gregg, P., & Tominey, E. (2005). The wage scar from male youth unemployment. *Labour Economics*, 12(4), 487-509.
- Hazar Jaribi, J. & Sobhani, B. (2017). Examining NEET and its underlying components in Iran. *Social Development and Welfare Planning Quarterly*, 9 (35). [in Persian]
- International labour Organization (2022). Global Employment Trends for Youth 2022: The Arab State.

- Jianu, I. (2019). The Effect of Young People Not In Employment, Education or Training, On Poverty Rate in European Union. *Journal of Eastern Europe Research in Business and Economics*, 1-14, DOI: 10.5171/2019.955941.
- Kalleberg, A.L. & Sorensen, A.B. (1979). The sociology of labour markets. *Annual Review of Sociology*, 5(1), 351–379, DOI:[10.1146/annurev.so.05.080179.002031](https://doi.org/10.1146/annurev.so.05.080179.002031).
- Kiss, L., David F. & Meaghen, Q. D. (2021). Latin American Young NEETs: Brazil as a Case Study for Systemic Risks of Youth Social Exclusion. *Journal of Youth Studies*, 1–25. <https://doi.org/10.1080/13676261.2021.1965107>.
- Kocakaya, M. E. (2023). Youth Poverty and NEET in Turkey. *deal Kültür Yayıncılık*, 1-36.
- Levels, M., Brzinsky-Fay, C., Holmes, C., Jongbloed, J., & Taki, H. (2022). The Dynamics of Marginalized Youth: Not in Education, Employment, or Training Around the World. *Routledge Studies in Labour Economics*, <https://doi.org/10.4324/9781003096658>.
- Lindbeck, A. & Snower, D.J. (2001). Insiders versus outsiders. *Journal of Economic Perspectives*, 15(1): 165–188, DOI:[10.1257/jep.15.1.165](https://doi.org/10.1257/jep.15.1.165).
- Luijkx, R. & Wolbers, M. H. (2009). The effects of non-employment in early work-life on subsequent employment chances of individuals in the Netherlands. *European Sociological Review*, 25(6), 647-660, DOI:[10.1093/esr/jcp002](https://doi.org/10.1093/esr/jcp002).
- Lutz, B. & Sengenberger, W. (1974). Arbeitsmarktstruktur: Ansätze zu einem Modell des segmentierten Arbeitsmarkts. *Aspekte Verl*, <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-101152>.
- Marsden, D. (1999). A theory of employment systems: micro-foundations of societal diversity. *Oxford University Press, Oxford*, 1999, 298, <https://doi.org/10.4000/sdt.31252>.
- Mascherini, M. (2018). Origins and Future of the Concept of NEETs in the European Policy Agenda. *Youth Labor in Transition*, 503–529, <https://doi.org/10.1093/oso/9780190864798.003.0017>.
- Ministry of Cooperation, Labor and Social Welfare. (1400). Young people who are not seen (NEET). *Vice President of Entrepreneurship and Employment Development, Policy and Employment Development Office*. [in Persian]
- Mroz, T. A. & Savage, T. H. (2006). The long-term effects of youth unemployment. *Journal of Human Resources*, 41(2), 259–293.
- Mussida, C., & Sciulli, D. (2023). Being poor and being NEET in Europe: Are these two sides of the same coin? *The Journal of Economic Inequality*, 1-20. <https://doi.org/10.1007/s10888-022-09561-7>.
- Newton, B., & Buzzeo, J. (2015). Overcoming poverty and people ' s participation. *Centre for Crime and Justice Studies*, <https://doi.org/10.1080/09627251.2015.1026219>.

- Papadakis, N., Amanaki, E., Drakaki, M. & Saridaki, S. (2020). Employment/unemployment, education and poverty in the Greek Youth, within the EU context. *International Journal of Educational Research*, 99(5), DOI:[10.1016/j.ijer.2019.101503](https://doi.org/10.1016/j.ijer.2019.101503).
- Ranzani, M. & Rosati, F. (2013). The NEET trap: A dynamic analysis for Mexico. *Understanding Children's Work (UCW) Project Working Papers*, 1-30.
- Rueda, D. (2005). Insider-outsider-politics in industrialised democracies: the challenge to social democratic parties. *American Political Science Review*, 99(1): 61-74, DOI:[10.1017/S000305540505149X](https://doi.org/10.1017/S000305540505149X).
- Ruesga-Benito, S. M., González-Laxe, F., & Picatoste, X. (2018). Sustainable development, poverty, and risk of exclusion for young people in the European Union: The case of NEETs. *Sustainability*, 10(12), <https://doi.org/10.3390/su10124708>.
- Salem, A. A. & Bayat, N. (2019). Factors Influencing Poverty in Iran Using a Multilevel Approach. *Journal of Money and Economy*, 13(1), 81-106.
- Salem, A. A. & Arabyar Mohammadi, J. (2017). Factors affecting multidimensional poverty, the approach of multilevel panel models. *Economic Policy and Research Quarterly*, 26 (87). [in Persian]
- Salvà-Mut, F., Tugores, M. & Quintana-Murci, E. (2017). NEETs in Spain: an analysis in a context of economic crisis. *International Journal of Lifelong Education*, 37(4), 1-16, DOI:[10.1080/02601370.2017.1382016](https://doi.org/10.1080/02601370.2017.1382016).
- Spence, M. (1973). Job market signaling. *The Quarterly Journal of Economics*, 87(3): 355-374, <https://doi.org/10.2307/1882010>.
- Singhal, Y. (2016). Family Size And Poverty: The Need For Family Planning. https://www.thecitizen.in/index.php/en/NewsDetail/index/8/7009/Family-Size-And-Poverty:-The-Need-For-Family-Planning?infinite_scroll=1
- Ulziisuren, E. (2018). Predictors for youth NEET in Mongolia: Evidence from the Labor Force Survey-2016. *Journal of Mongolian Population*, 488, DOI:[10.13140/RG.2.2.15255.27045](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.15255.27045).
- Understanding Children's Work (UCW) Programme (2013). NEET youth dynamics in Indonesia and Brazil: A cohort analysis. *UCW Programme and University of Rome*, 1-25.